

Technické památky v Mladkově

Wypracoval Michal Křeřtan

Úvod

Městečko Mladkov poprvé zmíněné v polovině 14. století bylo tou dobou faktickým jádrem pozdějšího kralického panství, jeho význam byl tedy vyšší než význam Králík. Sídli zde panský velkostatek jehož majiteli byli Žampachové z Potštejna. Nebylo zde však žádné panské obydlí. Teprve počátkem 16. století vznikla tvrz na skále nad městečkem. Od roku 1577 byli majiteli Mladkova a okolí Valdštejnové. V té době byl v Mladkově v provozu pivovar, pila a mlýn. Ve druhé polovině 16. století se střediskem panství stávají Králíky jejichž význam narůstal kvůli okolní těžbě. R. 1650 se majiteli kralického panství stávají Althannové. V té době se v Mladkově uvádí už jen mlýn a panský velkostatek. Ve třicátých letech 19. století se v Mladkově uvádějí 2 mlýny a v sousedním Lichkově jeden mlýn, ovšem tato soustava mlýnů je zakreslena již na mapě prvního vojenského mapování z doby kolem roku 1770, takže je zřejmě stašího původu.

R. 1874 je vybudována železniční trať do Kladska, ovšem ještě bez zastávky v Mladkově. Ta byla zřízena až roku 1899

Už r. 1911 byl v Mladkově vybudován veřejný vodovod

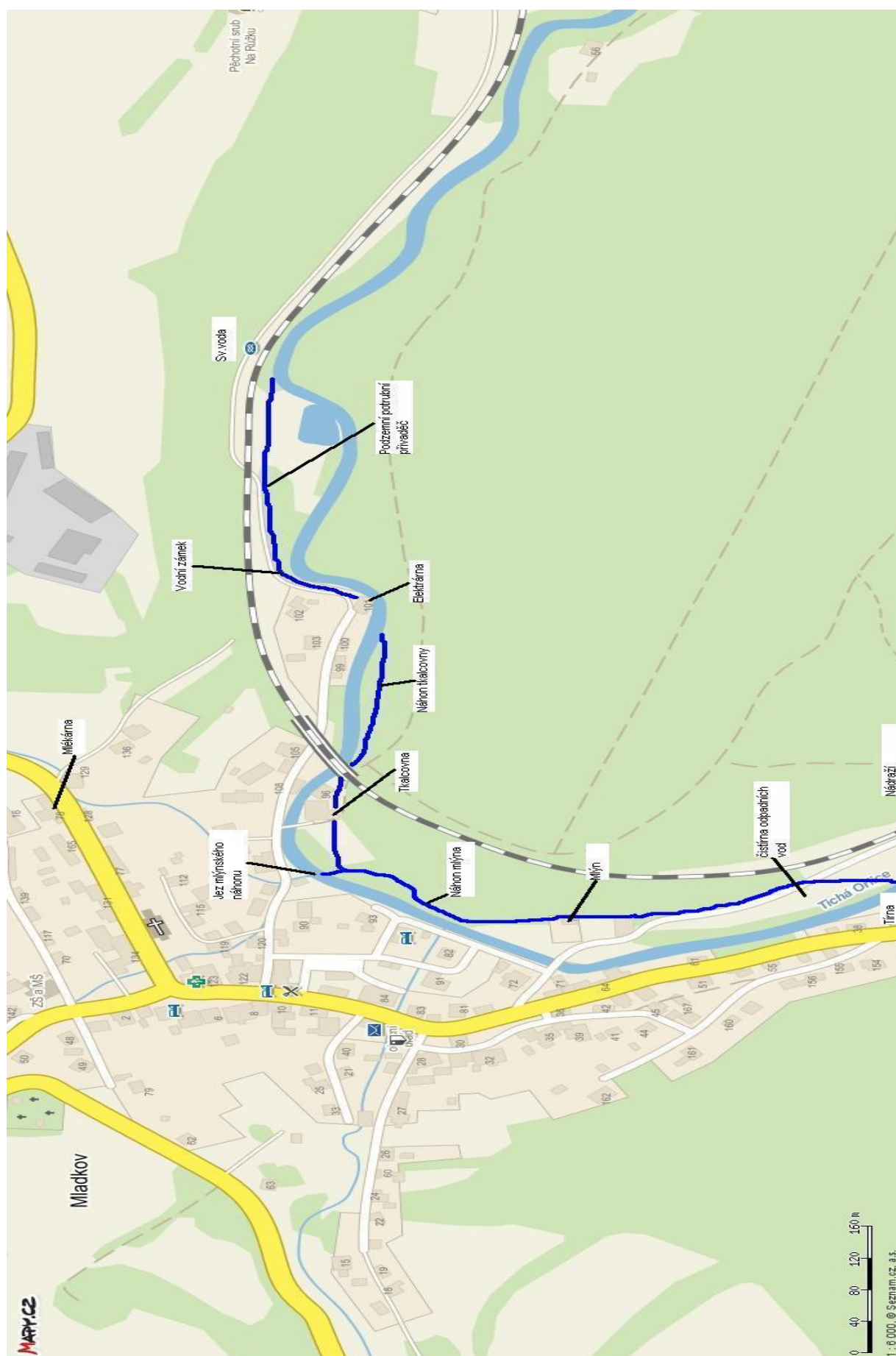
V polovině 19. století v horní části obce vznikla pazderna, později v první čtvrtině 20. století přestavěná na vodní elektrárnu. Jeden ze zmíněných mlýnů byl koncem 19. století přestavěn na poměrně rozsáhlou textilní továrnu, druhý později zanikl. Jedná se tak o stavby které mají svůj základ hluboko v 19. století a určující je pro ně vazba na řeku jako zdroj energie.

Rozmístění těchto průmyslových staveb v obci ukazuje mapka na stránce 4

Zajímavosti „starého“ Mladkova (kolem poloviny 19. stol)

- hlavní silnice na Vlčkovice a Žamberk vedla okolo dnešního obecního úřadu strmým stoupáním vzhůru okolo č.p. 27 (Dřevotvar) , č.p. 15 a dále po poli bez jakýchkoli zatáček (dnes zachována v celé délce v podobě místní a polní cesty)
- hlavní silnice na Petrovičky vedla mezi č.p. 143 a 142 opět bez zatáček strmým stoupáním vzhůru (dnes zachována v podobě pěší cesty a dále v trase silnice)
- převažovala výrazně dřevěná zástavba nad zděnou, dřevěné byly např. i č.p. 124 a dnešní hospoda u bohouše
- úzký průchod z náměstí ke kostelu, který je v knihách G. Pausewangové uváděný jako „židovská ulička“ se nacházel mezi č.p.124 a 123 (dnes ze strany náměstí zablokovan dřevěnými dveřmi a ze strany od kostela zabrán jako zahrada č.p. 125)
- na dnešní č.p. 124 bezprostředně navazoval severně další dům, dále následoval úzký průjezd silnice na Lichkov a dále další dva domy a škola (dnes zbourané vše kromě školy a silnice výrazně rozšířená)
- hřbitov se sice nacházel tam co dnes ale přístup k němu se zásadně lišil – šikmou cestou vedenou západně od dnešního č.p. 48 připojenou na cestu jižně od dnešního č.p. 48 –naproti škole (dnes tato cesta neexistuje, veškeré úpravy místních komunikací pod a v okolí hřbitova jsou mnohem pozdějšího data)
- tzv. záhumenní cesta vedla od č.p.142 okolo č.p. 140 a dále pokračovala východním směrem zhruba do prostoru východního vjezdu do dnešního areálu JZD (dnes zachována jen její západní část okolo č.p. 140 nad školou)
- kopec na jehož vrcholu stojí pěchotní srub K-S 33 a areál traktorové stanice se původně dal objet dvěma směry-severní objízdna trasa vedla v trase dnešní silnice, jižní okolo č.p.136 a 137 a dále kolem kapličky a obě trasy se spojovaly zhruba v místě dnešního vjezdu do areálu traktorové stanice a pokračovali v trase silnice na Lichkov (dnes jižní cesta zachována jen ve své spodní části)

Mapka

Elektrárna

1.lokalizace

Ve východní části obce na pravém břehu řeky, katastr 216., číslo popisné 101.

2.Charakteristika

Objekt je tvořen původní dvoupodlažní budovou pazderny z roku 1867 s polovalbovou střechou , ke které byla roku 1914 přistavěna z východu přízemní strojovna elektrárny se sedlovou střechou.

3.Historie

Na místě elektrárny stála zřejmě od r. 1867 pazderna (sušárna lnu) ve vlastnictví Jenschke Kindlera. Pazderna byla r. 1914 zakoupena společností Elektrizitätswerke Wichstadt Gesellschaft mit beshrhaftung/Elektrárny Mladkov společnost s ručením omezeným a přestavěna na elektrárnu. Jedním ze zakladatelů této společnosti byl Bassilius Knappe. V souvislosti s tím byl zřejmě upraven i náhon pazderny o délce asi 330 m vedoucí kolem místní cesty a železniční trati, do podoby podzemního potrubního přivaděče, tak aby umožňoval provoz turbíny ve strojovně. Musel tedy již být vybaven tlakovým potrubím. Vtokové stavidlo je umístěno naproti sv. vodě.

Během zimy 1914/15 byla dokončena rozvodná síť a část domovních instalací. Rozvodná síť v obci byla třífázová s napětím 220/127 V. Do provozu byla elektrárna uvedena 1. prosince 1915. R. 1922 byla na elektrárnu připojena sousední obec Lichkov, zřejmě asi linkou vysokého napětí vedoucí podél železniční trati, napojenou na třífázový vysokonapěťový výstup ve východním průčelí strojovny. Připojení k elektrárně i vnitřní rozvody Lichkova provedla firma Wagner z Olomouce. Od r. 1924 bylo objektu přiřazeno domovní číslo 34 Od konce 20 let se řešily problémy s nedostatečným výkonem, uvažovalo se o připojení k dálkové přenosové soustavě z vnitrozemí - to bylo realizováno roku 1930-elektrárna tak přestala být výlučným zdrojem a stala se pouze zdrojem doplňkovým v celostátní soustavě. Zároveň bylo změněno domovní číslo na 101.Nejpozději na konci druhé světové války už elektrárna nebyla provozuschopná, podzemní potrubní přivaděč byl údajně na několika místech propadlý a částečně zasypaný. Znovu obnoven byl roku 1946.Na jaře 1947 byla elektrárna připojena k veřejné vodovodní síti Mladkova a provedeny vnitřní vodovodní rozvody. Mezi lety 1946-51 byl objekt pod tzv. národní správou. R. 1951 konfiskováno dle dekretu 100/45 Sb. a navazujících zákonů 114/48 Sb. a 103/50 Sb. zařazeno do n.p. Hradecké energetické rozvodné závody, od r. 1954 n.p. Energotrust Hradec Králové, od r. 1956 n.p. Energetické rozvodné závody Hradec Králové a konečně od r. 1962 Východočeské energetické závody n.p. Hradec Králové.

Původní technické vybavení bylo tvořeno Francisovou horizontální spirální turbínou o výkonu 37,5 HP, spádu 6,25 m a maximálním průtoku 0,6 m³/s. Turbína poháněla transmisní hřídel

umístěný příčně ve strojovně nízko nad podlahou. Hřídel zároveň procházel zdí do místnosti ve které byl původně umístěn parní stroj lokomobilního uspořádání o maximálním dosažitelném výkonu 42 HP trvalém pouze 32 HP (podle M. Tarašky jen 26 HP), později spalovací motor. Pohon tedy zajišťovaly současně dva hnací stroje (turbína a parní stroj/spalovací motor), umístěné na obou koncích hlavní transmisní hřídele. Z této hlavní transmisní hřídele byly pomocí plochých kožených řemenů poháněny dva alternátory jeden o výkonu 42 kVA (údajně od firmy EMAG) , druhý 30 kVA (jeden pravděpodobně ještě s externím budičem, druhý s budičem vestavěným. Napětí na svorkách alternátorů bylo 220V/127V. Teoretický systémový výkon by tak byl cca 72 kVA. V rohu strojovny byl umístěn transformátor 220 V/ 6000 V (max výstupní výkon 25 kW), který zajišťoval napájení Lichkova přes linku vysokého napětí. Nedávno nalezený výkres objektu z roku 1926 dále ukazuje, že z původní strojovny parního stroje byly vyvedeny další transmisní řemeny do západních místností budovy kde se jejich prostřednictvím poháněl lis lněného semene a dále pila. Tato skutečnost nasvědčuje tomu že v dochované budově pazderna zůstala zachována minimálně část původní technologie , která pak byla zřejmě ještě nějakou dobu provozována současně s výrobou elektrické energie.

Roku 1946 byla vybudována nová linka vysokého napětí 22 kV pro Mladkov a současně byly provedeny radikální úpravy v technickém vybavení elektrárny. V první řadě byl odpojen přídatný pohon spalovacím motorem, dále byl odpojen a po roce 1948 zcela demontován druhý alternátor o výkonu 30 kVA a následně prodán do Žehuně. Ve strojovně tak zůstal pouze alternátor o výkonu 42 kVA poháněný vodní turbínou, obojí rok výroby 1915. Přímou ve strojovně elektrárny byla zřízena primární přípojka pro Mladkov z dálkové linky vysokého napětí vedoucí z vnitrozemí s transformátorem 22kV/380/220V s maximálním výstupním výkonem 25 kVA .Vzhledem k navýšení napětí ve vnitřní síti Mladkova na obvyklých 380/220 V bylo zároveň nutné umístit do strojovny druhý transformátor 380/220/127 V, který zajišťoval převod mezi svorkami alternátoru a obvyklou sítí 380/220 V. Zbylé původní strojní vybavení sloužilo do roku 1978, kdy bylo demontováno.

Kolem roku 1988 je objekt uváděn jako zcela prázdný bez vnitřního vybavení. Mezi lety 1988/89 byla zahájena rekonstrukce, po roce 1990 byla nově nainstalována turbína ČKD Blansko z doby kolem roku 1930 , na kterou je připojen alternátor MEZ z 80. let po repasi. Původně dřevěný předválečný objekt tzv. Vodního zámku nad elektrárnou ve kterém jsou umístěné česle a stavidlo jalové výpusti byl přestavěn do zděné podoby.

4.Fotografie

Nedatovaný předválečný snímek

Nedatovaný předválečný snímek

Pohled od severu

Pohled od západu

Pohled od východu, na průčelí je vidět třífázový vysokonapěťový výstup, pod ním v přízemí hlavní strojovna, vlevo v přízemí strojovna parního stroje/spalovacího motoru

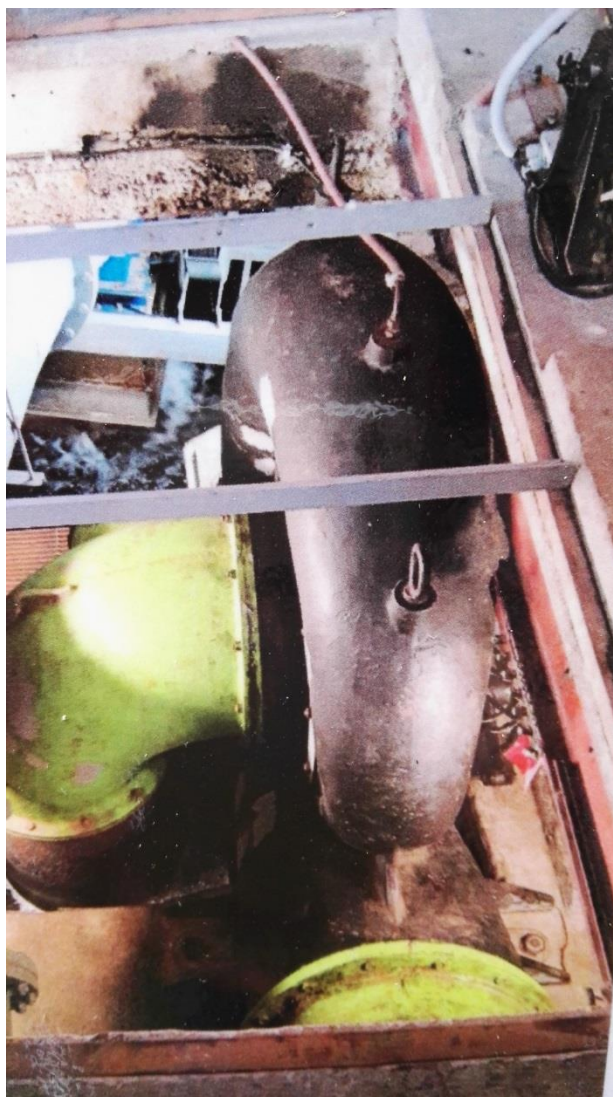
Vodní zámek-vtokové česle

Pohled na vtokovou část podzemního potrubního přivaděče z cesty za železniční tratí

Současný stav strojovny-vlevo alternátor MEZ, vpravo regulátor turbíny

Turbína z ČKD Blansko

Vlevo detail vtokového stavidla, vpravo celkový pohled na vtokovou část podzemního potrubního přivaděče

Mechanická tkalcovna a barevna (Horní mlýn)

1.Lokalizace

Nachází se ve střední části obce u železničního viaduktu na katastru 142, objekt bez popisného čísla.

2.Charakteristika

Dvoupodlažní rozsáhlý zděný objekt se sedlovou střechou a dodatečnou přístavbou zadního traktu. Obě podlaží jsou spojena venkovním kamenným schodištěm umístěným v předním boku budovy. (viz náčrtek dále). Střešní krytina je eternitová, nad zadním traktem plechová. Zdivo je převážně cihelné s různě umístěnými úseky kamenného zdiva (např. v okolí zmíněného vnějšího schodiště, ve strojovně a i jinde). Zdivo je minimálně v některých místech podizolované hydroizolací. Na úrovni přízemí se nachází ve střední části budovy (viz náčrtek) výrobní hala s trámovým stropem tvořeným speciální roštovou konstrukcí (viz dále). Na tuto halu navazuje z jedné strany východní trakt oddělený zděnou stěnou v celé výšce budovy až na půdu. V této stěně je několik klenutých otvorů, z nichž mnohé jsou již zazděné a na obou patrech v ní byly původně dveře k vnitřnímu schodišti-viz dále. Na opačné straně jsou v západní části budovy dvě místnosti s klenutým stropem do travers a silným násypem-pravděpodobně protipožární strop. Mezi těmito místnostmi jsou zbytky jakéhosi komína, který se však zřejmě již dlouho nepoužíval neboť nahoře v horní hale stejně nepokračoval-dost možná že šlo o komín z doby před vestavbou parního ústředního topení. K této základní dispozici přiléhá zadní trakt, ve kterém se na úrovni přízemí nachází strojovna vodních kol, dále prostor s hlavní transmisí hřídelí a předpokládaným kotlem parního ústředního topení s dalším komínem a ještě jedna místnost a garáž (brána od východu k západu). Garáž a naproti ní umístěný vestibul strojovny vytváří v půdoryse přečnávající křídla mezi kterými se původně nacházel přízemní zastřešený prostor strojovny přídatného pohonu. Stropy v celém zadním traktu jsou dřevěné, rákosové, s výjimkou strojovny vodních kol, kde je jen obyčejný trámový strop bez podbití. Na úrovni patra zaujímá celý prostor hlavní budovy velká výrobní hala s dřevěným trámovým stropem, na kterou opět navazují jednak prostory východního traktu oddělené zmíněnou zděnou stěnou opět s mnoha klenutými otvory a dveřmi k vnitřnímu schodišti a dále zadní trakt, kde se nachází dvě velké a místnosti a dvě menší, tyto místnosti jsou převážně bez stropů, pouze s podbitými střešními krovky a nahozením. Ve zdi mezi velkou halou a zadním traktem je opět několik otvorů z nichž některé mají dřevěné rámy-možná pozůstatky původních oken z doby před výstavbou zadního traktu. Ve východním traktu se nachází nad sebou dvě místnosti, obě s dřevěným rákosovým stropem a dále vnitřní dřevěné schodiště, rozdělené na dva úseky. Jeden úsek je mezi přízemím a patrem, druhý mezi patrem a půdou. Oba úseky jsou třítamenné. Pod spodním úsekem je malá místnostka. Z první podesty na každém úseku se vstupuje vždy do dvou suchých záchodů-(tedy vždy dvě sezení umístěná nad sebou v jakési dodatečné přístavbě těsně u vodního náhonu). Ze druhé podesty spodního úseku se vstupuje do spojovací chodby nad strojovnou vodních kol (pozn autora-původně podle všeho obslužný prostor vtokových stavidel). Na konci této spojovací chodby je jedna místnost (nad vestibulem strojovny vodních kol) a dále dveře vedoucí do zmíněné velké místnosti zadního traktu (přímo nad strojovnou vodních kol).

V halách se nacházely tkalcovské stavy jejichž počet se však během let měnil- Roku 1897 jich zde pracovalo 42 o rok později už 52 a o další rok později dokonce 72, roku 1928 už jen 66. Pohon stavů byl centrální ze strojovny pomocí transmisí. Ve strojovně se nacházela dvě vodní kola na vrchní vodu . Jedno o průměru 4 m a šířce 2,5 m, druhé (zřejmě původní kolo mlýna) o průměru asi 3 m. Celkový výkon na celém vodním díle byl 9 k.s. při průtoku 236 l/s a spádu 4,4 m. (pozn autora-výkon poháněcí soustavy zjevně nestačí k pohonu 72 stavů, které jsou zde uváděny k roku 1899, přídatný pohon byl nainstalován nejdříve roku 1903 , je třeba uvážit, zda nešlo o kombinaci ručních a mechanických stavů). První vodní kolo bráno ve směru průtoku vody strojovnou má ocelovou hřídel uloženou ve třech kluzných ložiskách a je dochované v podobě torza. Navazuje na něj ocelové převodové soukolí . Střední hřídel tohoto soukolí je na zděné zídce ve výšce asi 1 m nad podlahou strojovny , výstupní hřídel s řemenicí byl pak na vrcholu zídky ve výšce více jak 2.1 m nad podlahou (pozn autora, předpokládá se že na tento hřídel byl zároveň připojen z druhé strany pohon parním strojem). Z řemenice tohoto hřídele se pak výkon přenášel na malý předlokový hřídel pod stropem asi v polovině délky strojovny a dále na transmisní hřídel ve vedlejší místnosti a dále do spodní výrobní haly. Celkový převodový poměr mezi hřídelem vodního kola a transmisí byl cca 0,05 do rychla. Všechna ložiska hřídelí jsou kluzná v litinových ložiskových skříních s maznicemi . Druhé vodní mělo dřevěný hřídel, který prochází skrz zeď do sousední spodní haly kde na něm zřejmě bylo palečné soukolí.(Pozn autora, není jasné zda nešlo o kompletní mlecí soustrojí z původního mlýna, které zde zůstalo po nějakou dobu zachováno) Nad koly byl původně vantrokový žlab , rozdělený zřejmě na dva kanály , každý pro jedno kolo . Součástí žlabu byla koncová regulace (hradidla) kterou se spouštěla voda k příslušnému kolu. Prvky koncové regulace byly řízeny dálkově z vedlejší místnosti pomocí ovladačů dochovaných v podobě torza. (V přiloženém náčrtku jsou ovladače a vantroky zakresleny zeleně a řemeny pod stropem modře). V objektu je doložen systém parního ústředního topení napojený na kotel v zadním traktu -zbytky systému dochovány torzálně v několika úsecích především ve zmíněných dvou západních místnostech v přízemí , dále v okolí kotelny a dále ve spodní výrobní hale (nalezené úseky potrubí jsou v náčrtku zakresleny červeně). Podle informací mladkovského historika M. Tarašky byl v objektu už od roku 1896 zdroj elektrického proudu neznámých parametrů, přičemž na tento zdroj bylo před elektrifikací Mladkova připojeno i několik okolních domů a údajně i dům lékaře Leopolda Reimanna. Dále sem byl údajně zaveden i telefon. Soupis vybavení z roku 1928 se pak zmiňuje ještě o kanalizaci, vodovodu, motorovém zařízení a jakémisi vodním regulátoru.

Přívod vody do strojovny zajišťoval otevřený betonový žlab, dlouhý asi 200m jehož vtokové stavidlo se nachází jen nedaleko od elektrárny na opačném (levém) břehu řeky. Odtok byl řešen odpadní štolou pod kotelnou a následně otevřeným žlabem, který se vléval do spodního náhonu. Tkalcovna zřejmě asi neměla možnost vypouštět vodu přímo do řeky.

Současná představa o stavebně-historickém vývoji budovy je následující :

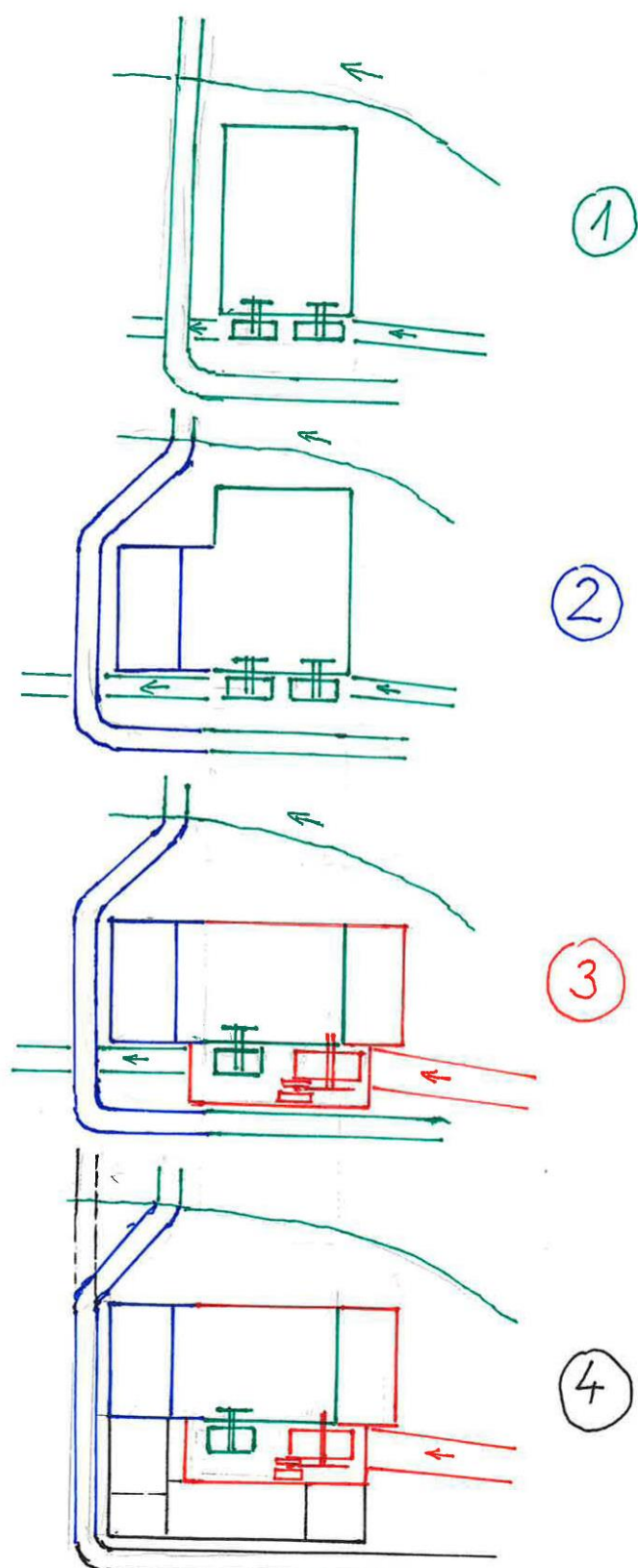
Viz také následující obrázky

1 krok (zelená barva)-výchozí situace-mlýnář Ullrich

2 krok (modrá barva) –přístavba dvou místností na západní straně, první přeložení cesty v úseku mezi mostem a tratí-západní strana budovy – mlýnář Hanig, není úplně jasné kdy ale před rokem 1893

3 krok (červená barva) –ubourání místnosti pekárny a další místnosti v severní části mlýna, výstavba východního traktu, zvýšení o jedno patro, vybourání jednoho mlecího složení včetně kola, místo toho nové kolo o větším průměru (4 m), které však je osově posunuto proti proudu a tím pádem se už převody nevejdou dovnitř (je tam zeď mezi původní budovou a východním traktem) , to si vynutilo výstavbu strojovny vodních kol (k ochraně nových převodů před deštěm). Zvýšen spád z původních cca 3,5 na 4,4 metru a díky tomu nový náhon s betonovým korytem- MUDr Leopold Reimann/Siegmund Reimann 1893-94

4 krok (černá barva) – výstavba zadního traktu, obsahujícího strojovnu přídatného pohonu, garáž a prostor s kotlem ústředního topení a komínem. To si vynutilo druhé přeložení cesty v úseku za budovou blíže k náspu trati, postavena opěrná zeď u cesty- Abraham Wolf 1903. Dále třetí přeložení cesty v souvislosti s výstavbou nového mostu více po proudu oproti původnímu (cesta na západní straně znovu napřímena)

Současná představa o stavebně-historickém vývoji budovy (zpracováno s využitím článku Co se stalo se starým mlýnem ve Wichstadtlu)

3.Historie

Na místě areálu tkalcovny stával obilní mlýn č.p. 79, který je poprvé doložen smlouvou z roku 1753. Vodní kniha udává jako majitele Josefa Ulricha. Na základě vyobrazení mlýna na mapě stabilního katastru z doby kolem poloviny 19. století si můžeme udělat určitou představu o jeho podobě. Jednalo se podle všeho o stavbu z velké části dřevěnou (zděný byl zřejmě jen prostor lednice vodních kol), navíc orientovanou jakoby kolmo k řece, tedy jinak než stávající tkalcovna, která má hřeben střechy s řekou rovnoběžný. Dvě vodní kola mlýna tedy byla umístěna na jeho štítové stěně. V obytné části budovy se nacházely 3 místnosti, technologické části pak jedno obyčejné a jedno špicovací mlecí složení, každé pohaněno samostatným kolem.Od roku 1882 byl mlýn ve vlastnictví Josefa Hanniga. R. 1889 byla ke mlýnu přistavěna stodola na katastru 72. Součástí areálu byl rovněž už od počátku obytný dům stojící na katastru 142/2 , dnes č.p. 96 postavený před r. 1882.

R. 1893 byl mlýn zakoupen Dr. Leopoldem Reimannem¹ a mezi lety 1893/94 přestavěn na textilní továrnu, ta byla následně r. 1901 opatřena domovním číslem 97. Ještě před tím byla však roku 1897 pronajata firmě Abraham Wolf et Sohn a podle ustanovení nájemní smlouvy měla tato firma zároveň do roku 1900 právo koupě. Toto právo bylo naplněno právě v roce 1900.

R. 1903 byl přistavěn zadní trakt.

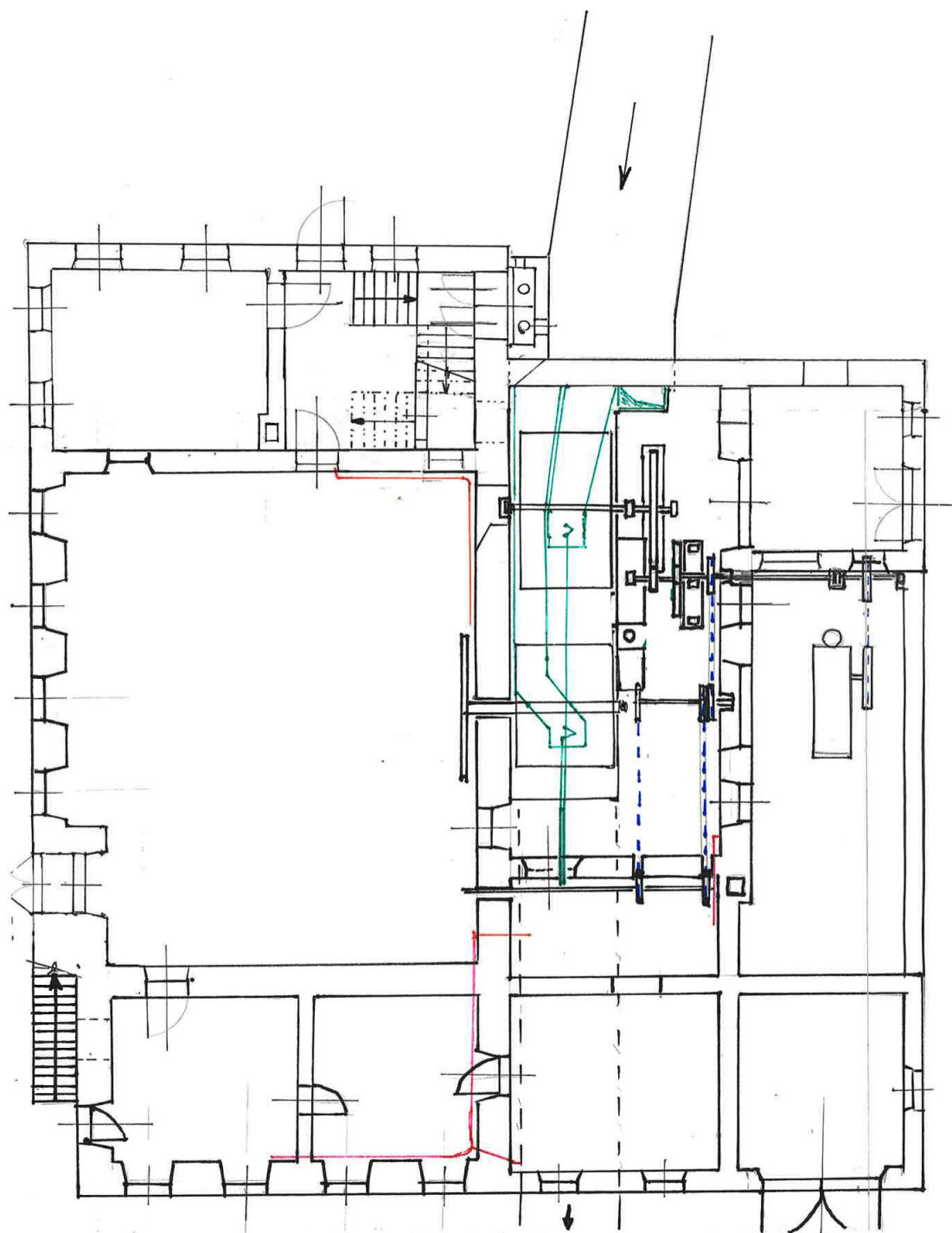
R. 1907 byla při velké povodni stržena část obytného domu a tento byl následně nově vystavěn v trochu jiné podobě, zároveň byl poškozen i most vedoucí do areálu a opěrná zeď. Viz fotky.

R.1933 došlo k další změně vlastnictví kdy se majiteli stali Bernhard Gross a Leon Reich. Provoz byl ukončen zřejmě za hospodářské krize ve 30. letech.

Od r. 1940 byli vlastníky Josef a Franziska Adelt. Během války byl v objektu tábor pro francouzské zajatce. Následně r. 1945 byla polovina Franzisky Adelt konfiskována podle dekretu 108/45 Sb. Od r. 1949 byla soudním rozhodnutím zabrána i polovina Josefa Adelta a jediným vlastníkem se stala obec Mladkov. Od r. 1957 byl vlastníkem československý stát-místní národní výbor v Mladkově. V 80 letech byla v části objektu vybourána a následně zazděna původní okna a budova byla pak využívána jako sklad sypkých materiálů a šrotovna. R. 2006 se pod tíhou sněhu zřítily krovy, v současnosti je památka v dezolátním stavu, na části zcela chybí střecha , v zadním traktu jsou zřícené některé zdi a propadlé stropy až do spodního patra. Od r. 2019 probíhá postupná demolice takže stav objektu se postupně mění

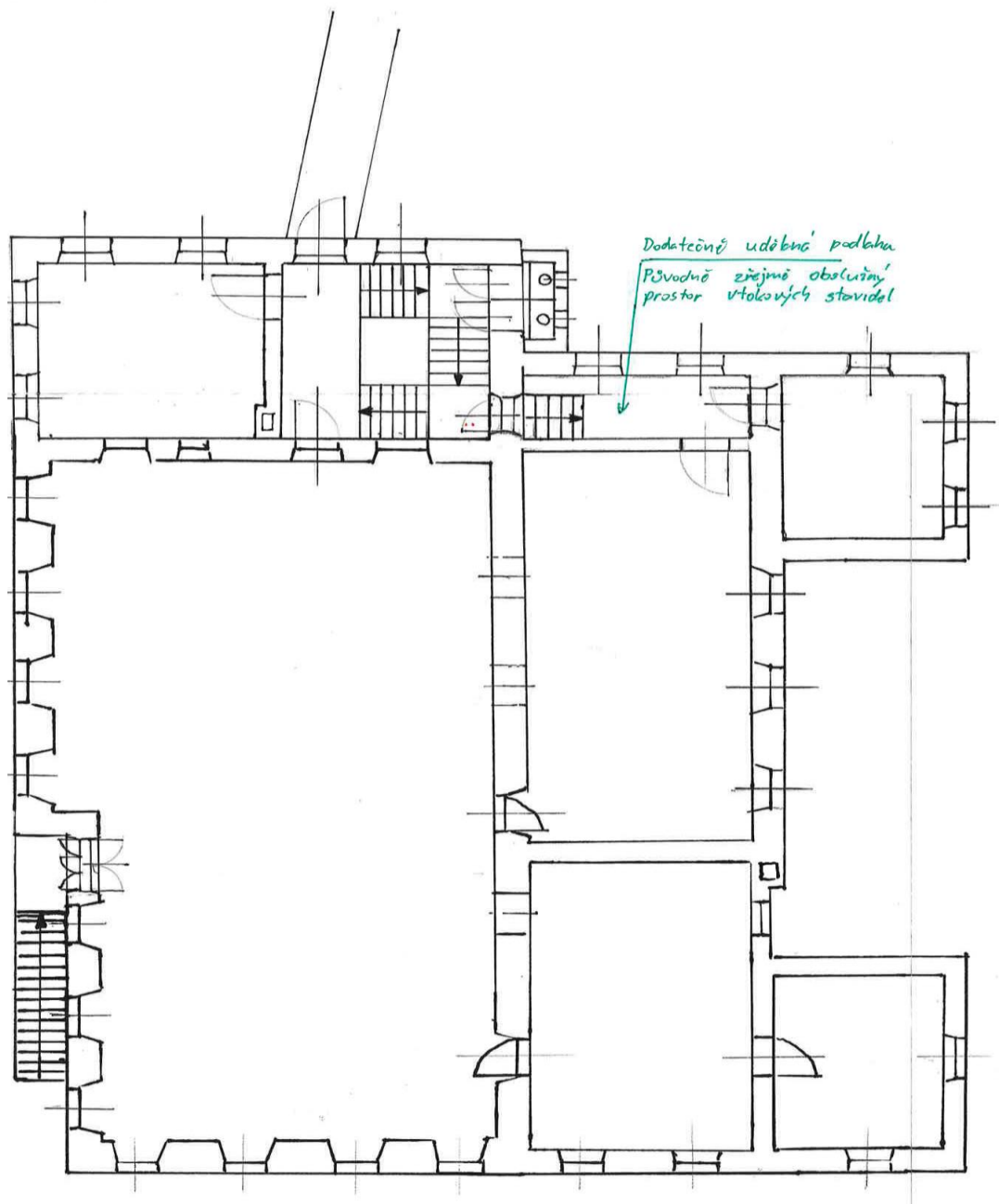
¹ Podle zjištění M. Tarašky z Mladkova Byl Dr. Leopold Reimann státní obvodní lékař v Mladkově. Narodil se roku 1865 v Pičíně, okr. Příbram, národnost židovská, mateřský jazyk český. V Mladkově působil od roku 1891 do roku 1938 kdy uprchl před přicházející německou armádou nejprve do Jabloného a následně do Prahy. Zemřel roku 1943 v Terezíně. Během svého mladkovského působení žil i ordinoval ve vile kde je dnes obecní úřad (č.p. 95). Jeho angažmá ve věci tkalcovny v Mladkově je nejasné v tom že existuje rozpor mezi údaji z katastru nemovitostí kde je uveden jako vlastník budov a údaji v kronice kde je uveden jako vlastník jeho bratr, podnikatel Siegmund Reimann.

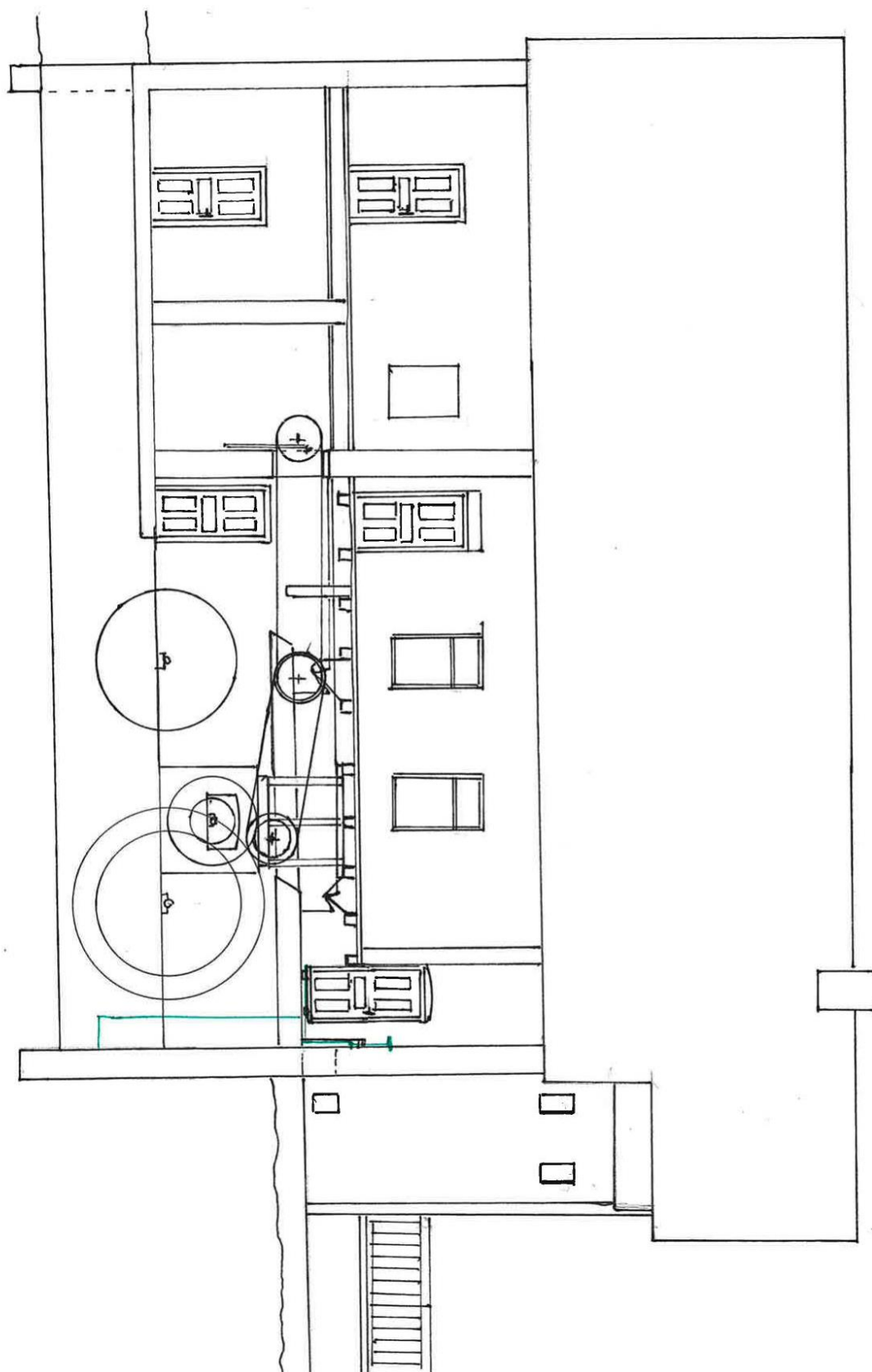
4. náčrtky budovy

Půdorysný náčrtek přízemí

Půdorysný náčrtek patro

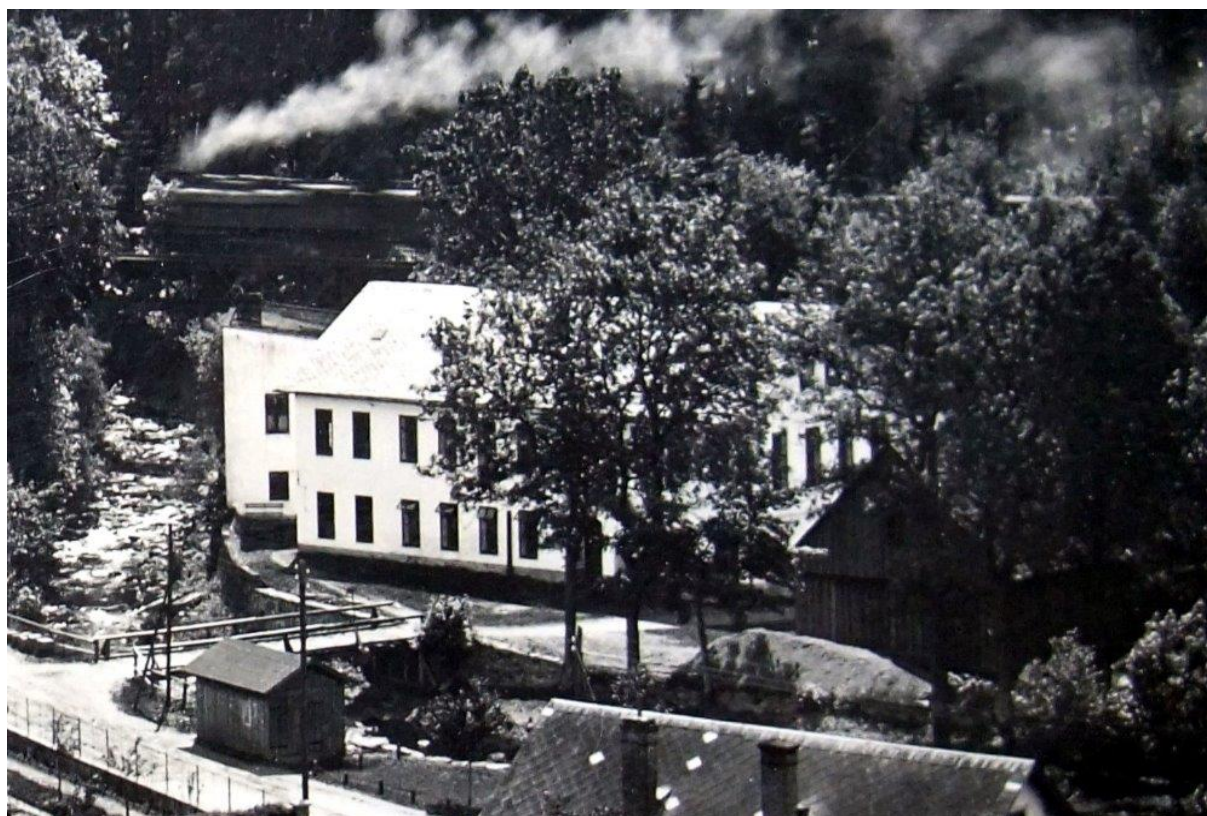

Náčrtek soustavy pohonu

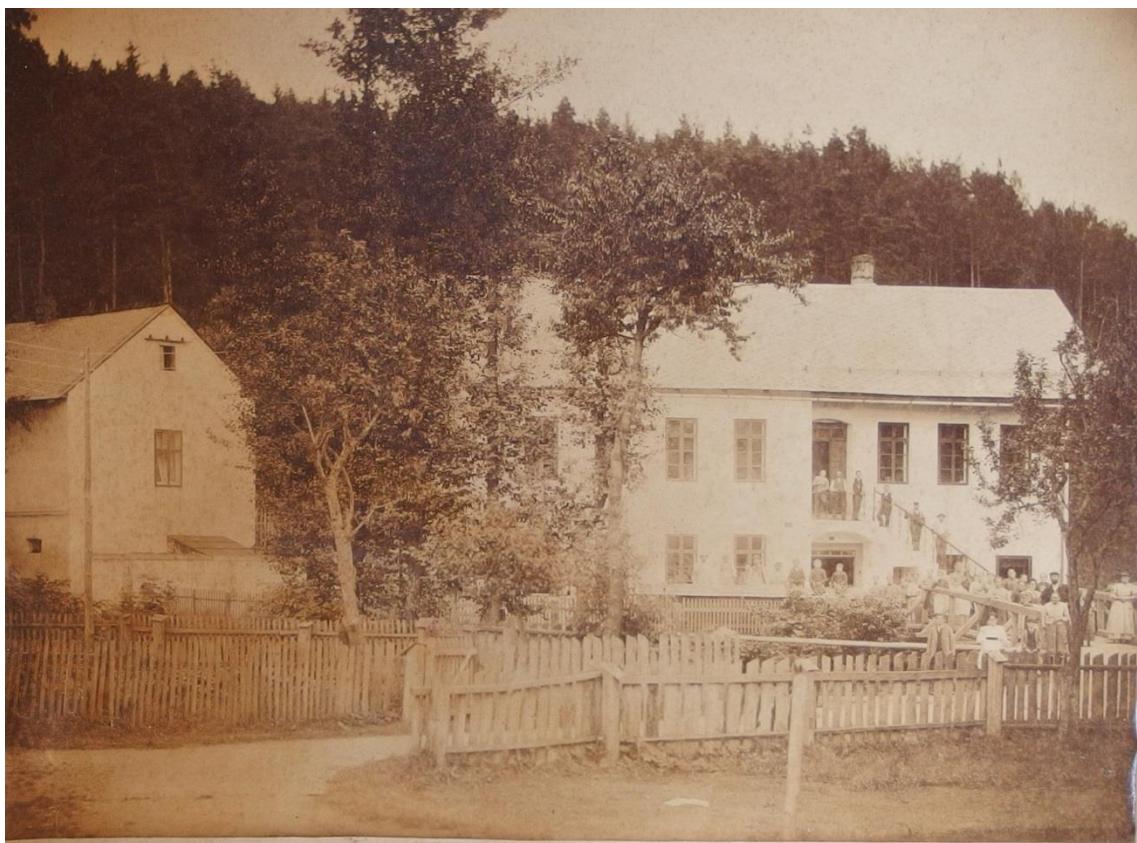
5. Fotografie

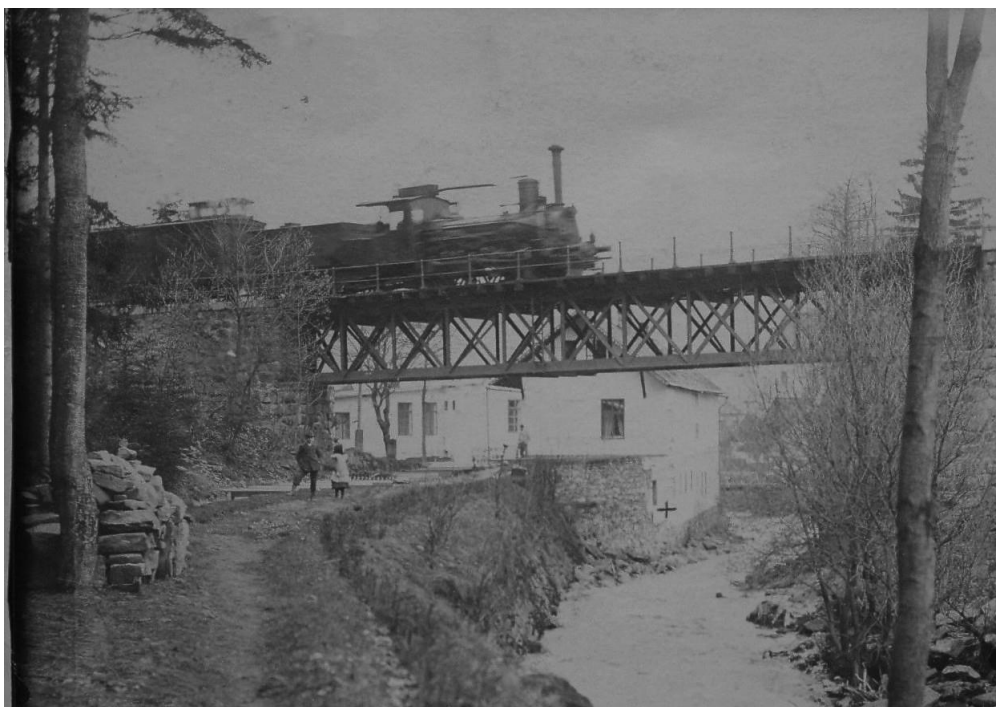
Vyobrazení areálu původního mlýna na mapě stabilního katastru (kolem poloviny 19. stol.)

Areál tkalcovny na nedatovaném meziválečném snímku

Pravděpodobně jeden z nejstarších snímků tkalcovny pořízený asi mezi lety 1903-1907

Náhon tkalcovny roku 1907

Povodní zničený obytný dům č.p.96 v červenci 1907

Pohled od severu, dobře je vidět spojovací venkovní schodiště obou podlaží

Pohled od severovýchodu

Pohled na zadní trakt, zhruba uprostřed je vidět vstup náhonu do strojovny vodních kol

Strojovna vodních kol, celkový pohled na torzo mechanismu prvního vodního kola

Strojovna vodních kol, celkový pohled na torzo mechanismu prvního vodního kola

Vlevo detail spoje dvojdílného velkého převodového kola, vpravo detail kluzného ložiska hnacího hřídele

Vlevo pohled na hřídel druhého vodního kola, vpravo detail kluzného ložiska tohoto hřídele

Zbytky ovladačů koncové regulace(hradidel) na stropě strojovny vodních kol

Výrobní hala v horním patře, v pozadí ve stěně mezi východním traktem a halou jsou zazděné dveře k vnitřnímu schodišti

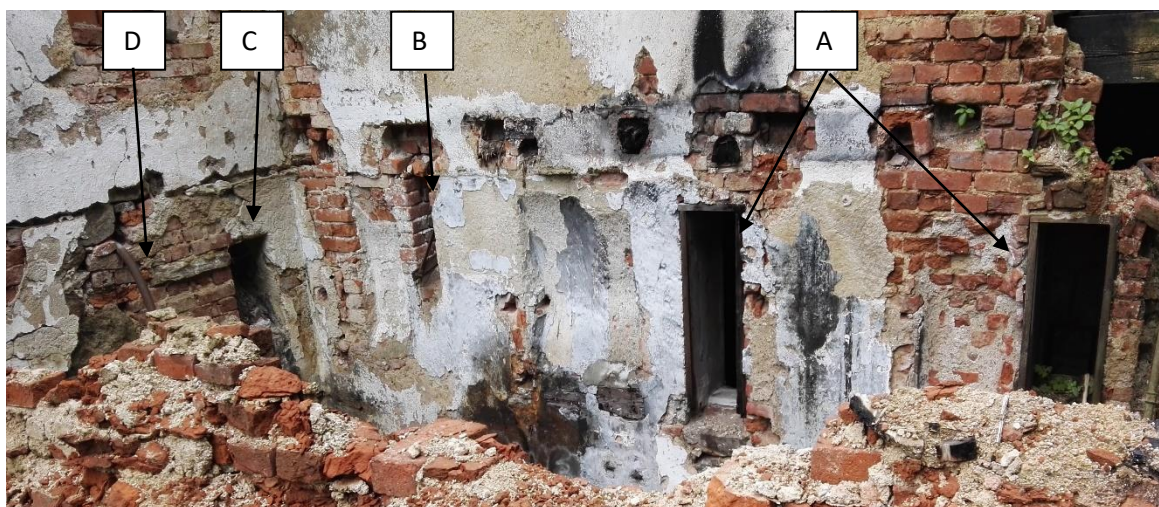
Výrobní hala ve spodním patře, vpravo opět zazděné dveře k vnitřnímu schodišti

Všimněme si na této fotografii zvláštní konstrukce stropu mezi horní a spodní halou. Vzhledem k tomu že mechanické stavy vážily podle typu od cca 700 kg výše a v horní hale jich bylo více jak 25 vychází nám z toho enormní zatížení tohoto stropu. Aby toto zatížení vydržel, byl tvořen v podstatě křížovým trámovým roštem z pěti příčníků a asi 10 podélníků, na kterých teprve byly fošny podlahy. Příčníky byly navíc ještě podepřené litinovými sloupy. Podélníky byly zespoda podbité prkny tvořícími podhled-viz také předchozí fotka. Na podélnících byly navíc zespoda připevněné kotevní desky pro ložiskové skříně transmisních hřídelí-rovněž viz předchozí fotka. Vlevo v rohu si všimněme malého klenutého otvůrku A (zazděného)-původně sloužil k přístupu k zadnímu ložisku hřídele prvního vodního kola

Na této fotce si všimněme **A**-průchozí kotevní desky pro ložiskovou skřín hlavní transmisní hřídele, která přicházela skrz kotevní desku z kotelny a dále **B**-výtlačného potrubí parního ústředního topení vedoucího z kotelny k přednímu topnému okruhu v západní části přízemí

Prostor hlavní transmisní hřídele v předpokládané kotelně. Vidíme otvory pro dvě polozapuštěné řemenice A, otvor pro úhlovou páku ovladačů koncové regulace vodních kol B (úhlová páka převádějící vertikální pohyb ovládacích táhel na horizontální pohyb ovladačů pod stropem strojovny musela být úplně zapuštěná ve zdi, protože transmisní hřídel byl příliš blízko zdi), dále otvor C pro průchod hlavní transmisní hřídele do spodní haly (z druhé strany tohoto otvoru odpovídá kotevní deska ložiskové skříně-viz předchozí fotka) a výtlačné potrubí D systému parního ústředního topení-směřuje přes spodní halu k přednímu topnému okruhu v západní části přízemí-viz předchozí fotka. Potrubí je na straně kotelní ohnuté k zemi-patrně důsledek zhroutení stropu nad ním po roce 2006

Dochovaný souvislý úsek potrubí soustavy parního ústředního topení v jedné z místností v přízemí, pod oknem byl původně radiátor

Pohled ze spojovací chodby k vnitřnímu schodišti ve východním traktu

Vnitřní schodiště ve východním traktu, v pozadí vstup do spojovací chodby

Místnost v horním patře východního traktu

Pohled na spodní dvojici suchých záchodů v prostoru vnitřního schodiště východního traktu

Celkový pohled na vtokovou část náhonu

Vlevo detail klenby nad vyústěním odpadní štolý v západním průčelí (dnes zbouráno), vpravo zbytky vtokového stavidla náhonu

Mlýn (spodní mlýn)

1.Lokalizace

Soubor většinou zaniklých objektů při cestě na nádraží na místě dnešního č.p. 74 (katastr 187, 188 a další související pozemky).

2.Charakteristika

Určitou představu o podobě areálu spodního mlýna si opět můžeme učinit na základě vyobrazení na mapě stabilního katastru z poloviny 19. stol. Z něj vyplývá, že hlavní budova mlýna stála téměř v místě dnešního rodinného domu č.p. 74a jednalo se o zděnou patrovou stavbu na půdorysu ve tvaru písmene L se dvěma obytnými místnostmi a jednou komorou. V technologické části budovy se nacházela dvě mlecí složení a pila. Pohon zajišťovala dvě vodní kola.(podle údajů z roku 1930 jen jedno vodní kolo na vrchní vodu o výkonu 6,9 k.s. při průtoku 202 l/s a spádu 3,95 m). Náhon vedl po levé straně řeky, obtékal areál zezadu, tj. nejlépe byl vidět od dnešní železniční trati a byl v celé své trase otevřený. Vedl od kamenného jezu poblíž mostu u tkalcovny., zaústění do areálu mlýna bylo na mírném náspu, který je dodnes patrný. Vypouštění vody bylo prováděno otevřeným žlabem vedoucím po levé straně cesty k nádraží, křížení s touto cestou pak bylo v místě dnešní čistírny odpadních vod a nedaleko se pak zaústoval zpět do řeky.

Jedinou dochovanou částí je rozsáhlá zděná stodola se sedlovou střechou, která stojí v jižní části bývalého areálu, tato stodola však byla původně zřejmě dřevěná.V západní části areálu na ní navazoval ještě jeden zděný objekt orientovaný rovnoběžně s řekou, tj. stál v místě dnešního parkoviště před stodolou.

Nejasná je rovněž otázka návaznosti horního a spodního náhonu. Mapa stabilního katastru, která zachycuje stav v polovině 19. století ještě uvádí dva zcela samostatné náhony nijak nepropojené. V pozdější době však zřejmě došlo ke změně, která mohla souviset s výstavbou kamenného jezu, který na mapě stabilního katastru není uveden. Současná katastrální mapa Mladkova popisuje spojení obou náhonů tak, jak je uvedeno na mapce v úvodní části, tedy horní náhon se vléval do spodního-voda z tkalcovny se vypouštěla přes náhon mlýna a do řeky se vracela až za dnešní čističkou odpadních vod.Stejné uspořádání je popsáno slovně i ve vodní knize . Terénním průzkumem byly v místě zhruba naproti č.p. 94 zjištěny zbytky jakéhosi stavidla , je možné že zde mohla být výpusť pro tkalcovnu , nicméně katastrální mapa v těchto místech nic neuvádí.

3. Historie

Mlýn je doložen r. 1850 kdy se o něm píše v obecní kronice, spolu s horním mlýnem je však zakreslen již na mapě prvního vojenského mapování z roku 1770, v písemném operátu stabilního katastru z doby před rokem 1850 je jako vlastník uveden Anton Hanisch, svobodný mlynář. r. 1867 byl ve vlastnictví Josefa Hanische. Od roku 1868 byla spolumajitelkou jeho manželka Eleonora Hanisch. R. 1898 šel mlýn do dražby na jejím základě se vlastníky stali Jan a Františka Schlesingerovi. Rodina Schlesinger pak mlýn držela v několika generacích až do r. 1926, kdy se vlastníky stali Bedřich a Anna Heinisch.

Posledními předválečnými majiteli byli od r. 1939 Adolf a Anna Harbich.

Od r. 1947 byli vlastníky Josef Syrový a Pavla Syrová, od r. 1959 pak československý stát- Okresní národní výbor v Ústí nad Orlicí.

Není jasné kdy došlo k ukončení provozu mlýna a demolici většiny objektů. Zajímavé ale je že zatímco v předválečných záznamech je soubor objektů na uvedených parcelách označován výslovně jako mlýn, tak v záznamech z poválečného období je stejný soubor objektů označován jako usedlost a objekty na parcelách 187 a 188 jsou již označovány jako dům a dílna. V současnosti stojí v severní části areálu novostavba rodinného domku, jedinou dochovanou částí původního komplexu mlýna je stodola v jižní části.

4.Fotografie

Vyobrazení areálu mlýna na mapě stabilního katastru (pol. 19.stol)

Pohled na areál spodního mlýna před demolicí

Pohled na areál spodního mlýna před demolicí

Nadržovací jez mlýnského náhonu

Zbytky náhonu mlýna mezi jezem a č.p. 74

Zaústění náhonu mlýna před č.p. 74

Stodola v jižní části areálu mlýna, pohled od jihu

Stodola v jižní části areálu mlýna, pohled od severu

Pravděpodobné místo zaústění náhonu mlýna zpět do řeky jižně od čistírny odpadních vod

Nalezený rám pásové pily z původního strojního vybavení

Nalezené zbytky palečného soukolí z původního strojního vybavení (ocelový věnec z velkého palečného kola s naklínovanými dubovými palci + ocelový pastorek

Družstevní tírna lnu

1.Lokalizace

Na okraji obce při silnici z Mladkova do Celného, katastr 225, č.p.152

2.Charakteristika

Rozsáhlý dvoupodlažní objekt koncipovaný vlastně jako dvoupodlažní výrobní hala s příčným traktem. Spodní patro je částečně zapuštěno do náspu silnice, příčný trakt a horní patro částečně bedněné, střecha sedlová. Část objektu orientovaná směrem k Mladkovu sloužila k výrobním účelům a nejvíce odpovídá původnímu stavu, odvrácená část je silně zasažena povalečnými přestavbami a dá se těžko určit její původní podoba

3.Historie

Tírna lnu byla v Mladkově postavena roku 1906 . Stavebníkem bylo Flachsgenossenschaft für Wichstadt und Umgebung (Lnářské družstvo pro Mladkov a okolí). Tírny stály na počátku procesu zpracování lnu. Byly vybaveny lámacími , třecími a vochlovacími stroji. Pohon strojů byl v mladkovské tírně řešen zřejmě parním strojem pomocí transmisí. Podle sdělení M. Tarašky z Mladkova byl v objektu po roce 1926 nainstalován parní stroj lokomobilního uspořádání pocházející původně z mladkovské elektrárny, do které byl místo něj nainstalován naftový spalovací motor

Po konfiskaci byl objekt od r.1955 v majetku Strojní a traktorové stanice Žamberk a od r. 1960 pak byl vlastníkem Odbor zemědělství Okresního národního výboru Ústí nad Orlicí.

4. Fotografie

Nedatovaný předválečný snímek

Pohled od silnice, bedněná část horního patra, příčný trakt

Vlevo příčný trakt, vpravo severní průčelí

Pohled zezadu

Celkový pohled na areál bývalé tírny od železniční trati

Ukázka práce na tzv vlámské potěračce v tírně kdesi v západní evropě na přelomu 19/20století. Fotografie z knihy Dílo mlynářů a sekerníků v čechách

Družstevní mlékárna

1. Lokalizace

Na okraji obce při silnici směrem na Lichkov, katastr 235. , č.p. 78

2. Charakteristika

Přízemní zděný objekt s příčným traktem , částečně zapuštěný do svahu, podsklepený. Střecha je sedlová, na příčném traktu mansardová, krytina nejednotná, částečně desky „Eternit“ a částečně pálené tašky. Směrem k silnici jsou dvě nakládací rampy, pro manipulaci s mlékem. Objekt je řešen jako třítraktový. V západním traktu byla prodejna hotových výrobků, střední příčný trakt obsahoval výrobní část a východní trakt pak sloužil ke skladovacím účelům.

3. Historie

Roku 1926 byl zakoupen pozemek u silnice společností Molkereigenossenschaft für Wichstadtl und Umgebung (Mlékárenské družstvo pro Mladkov a okolí) a následně v letech 1926/1927 byla na pozemku postavena mlékárna .

Vybavení je popsáno velmi sporadicky jako „ parní kotel s turbínou švédské výroby“ . Vzhledem k tomu že parní turbínou prakticky nelze pohánět přes transmise nějaké zařízení kvůli jejím vysokým otáčkám, tak se spíš domnívám že je tím myšlena turbína vestavěná do odstředivky mléka. Zařízení tohoto typu je popsáno v knize Historie mlékárenství v Čechách a na Moravě. Jednalo se o odstředivku systému Alfa-Laval od firmy Alfa Separator Co. Ltd . Stockholm , Švédsko. Malá parní turbínka roztáčela buben odstředivky se kterým byla na společné hřídeli.

R. 1934 byla zavedena povinná pasterizace mléka ve všech mlékárnách takže nejpozději od tohoto data se musel v mlékárně nacházet i pastér.

Výše uvedená kniha o historii mlékárenství navíc uvádí pro mladkovskou mlékárnu že se tam vyráběl sýr ale vůbec se tam nevyrábělo máslo.

Během války se zřejmě uvažovalo o přestavbě silnice v okolí mlékárny neboť roku 1941 bylo zaknihováno právo koupě za účelem demolice objektu pro Správu silnic. Roku 1954 se však od projektu definitivně odstoupilo a právo bylo zrušeno.

Od r. 1952 zařazeno do n.p. Mlékařské závody Kostelec nad Orlicí. Od r. 1958 pak v majetku Okresního národního výboru v Žamberku.

4. Fotografie

Pohled od jihozápadu

Pohled od jihovýchodu

Na štítu příčného traktu je dodnes patrný zbytek nápisu Genossenschafts- Molkerei

Použité podklady

Katastrální mapa obce Mladkov

Indikační skica mapy stabilního katastru obce Wichstadt- dostupné na www.archivnimapy.cuzk.cz

Kronika obce Wichstadt-Částečný opis

Pozemková kniha obce Wichstadt a Mladkov, knihovní vložky číslo:

-223 (1914-1960)

-97 (1889-1940)

-336 (1940-1957)

-74 (1867-1939)

-309 (1947-1964)

-209

-230

SOKA Ústí nad Orlicí-Fond Okresní úřad Žamberk-Vodní kniha

SOA Zámorsk-Fond VČE HRADEC KRÁLOVÉ 1946-1988-Výroční zprávy o provozu vodních elektráren z let 1946-1950

ZAHRÁDKA F.: VELKOSTATEK KRÁLÍKY 1654 – 1948. Inventář, 1969

Kolektiv autorů : Historie mlékárenství v Čechách a na Moravě, Milpo Praha 1998, ISBN 80-86098-07-9

Pausewangová, G.: Sága rodu Rotwengelů, Ofts Ústí nad Orlicí, ISBN 80-86845-02-8

Melichar, Z.-Neoficiální kronika Lichkova

Doubravský, Z. Šmirous, P.: Lnářství na Šumpersku, ISBN 902754-2-7

Terénní průzkum v okolí objektů

Ústně sdělené informace

Mapové podklady –www.mapy.cz

Fotografie barevné – autor

Fotografie černobílé – archiv obce Mladkov, Miloš Taraška

Staré výkresy elektrárny- Miloš Taraška

Překlady listin: Žaneta Filipová

Článek Co se stalo se starým mlýnem ve Wichstadtlu (překlad M. Taraška)

(Seznam a mapa vodních děl Republiky Československé -1928-32-Jirák Emanuel -dostupné online
<https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/search?keywords=vodn%C3%AD%20stavby>